

Magyar műemlékek

AZ EKLEKTIKUS ÉPÍTÉSZET MAGYARORSZÁGON I. rész

A múlt század második felének építészete mind minőségileg, mind mennyiségileg lényegesen megváltozott: megváltoztak a művészi-műszaki feltételek, ugrásszerűen megnövekedtek a feladatok, új épületfajták keletkeztek. Mindezen változások a kapitalizmus fejlettebb, második korszakának (1848—1871) igényeit elégítették ki.

A korábbi cikkekben bemutatott romantikus építészet volt az első olyan stílus, amely a múlt — elsősorban a középkor, a Közel- és Távol-Kelet — építésze felé fordult. Más néven historizmusnak is nevezett alkotásmód annyit jelentett, hogy a távoli korok és tájak építészeteiből merítettek, néha a középkori és egzotikus épületeket utánozták, sok esetben azok részleteiből teremtettek új alkotásokat.

A historizálás következő lépése a reneszánsz, majd a barokk építészet megismerése, és elemeinek, homlokzati megoldásainak, arányainak és tömegkomponálási módszereinek ismétlése, alkotó felhasználása, illetve keverése volt. E módszert más néven eklektizálásnak is nevezzük (eklektizmus annyit jelent, hogy különféle, egymástól eltérő összekeverése), a korszak építészetét pedig eklektikusnak.

A magyar eklektika földrajzi, gazdasági és társadalmi kapcsolatok miatt osztrák, német orientáltságú. Építészaink Bécs, Berlin, München főiskoláin tanultak, a korszak jeles osztrák és német mestereinek irodáiban dolgoztak, Németországba, Ausztriába, Itáliába jártak tanulmányútra. (Természetesen a külföldi mesterek is dolgoztak Magyarországon.)

Az 1867-es kiegyezés lényeges gazdasági, társadalmi változások áradatát indította el: az ipar, a kereskedelem és a közlekedés gyors fejlődése magával hozta a városiasodás felgyorsulását (legszebb példa erre Budapest és Szeged), új épülettípusok jelentek meg (középületek közül pl. a minisztériumok, országház, a gyár- és ipar szerelőcsarnokokat kívánt, a vasút pályaudvarok, állomások sorát építette), a városiasodás tömeges lakásépítéssel, elegáns útrendszerek (Sugárutak, Nagykörút) megtervezésével járt.

A magyar eklektikus építészet is több korszakból áll. A korai periódusban még megtalálhatók a romantikus elemek (Skalniczky Antal: Debreceni színház), de megjelenik a reneszánsz stílus (Friedrich Stüler építette Magyar Tudományos Akadémia,

A Szabó Ervin
könyvtár neobarokk-
kos épülete

A Magyar Tudományos Akadémia

Bérház
az egykori
Sugárúton

Az egykori Nemzeti Színház

1862—1865); és tovább élnek a zsinagógák építésénél oly gyakran alkalmazott móreszk elemek (Ottó Wagner budapesti, Rumbach Sebestyén utcai zsinagógája), új épülettípusnak tekinthető a kor legkorszerűbb szerkezeti megoldásával készült, a közelmúltban példásan restaurált Nyugati pályaudvar. A Fellner és Helmer cég a Monarchia színházépítő cége volt. Munkájuk közül az egykori Népszínház, a lebontott Nemzeti Színház (1872—1873-ban épült) említésre méltó.

E korszak kitűnő építészei közül meg kell emlékeznünk Weber Antaltól, egyetemek, klinikák építőjéről, a romantikából induló Skálniczky Antaltól, aki többek között az Egyetemi Könyvtárt és a Főpostát tervezte, Petschaucher Gusztávról, kinek legjobb sgrafittóval díszített háza a Ko-

dály-köröndön állnak. A német származású Meinig Artúr tervezte a barokkos formákat és tömeget utánzó Szabó Ervin Könyvtár központi palotáját.

E rövid felsorolás természetesen csak ízelítő, gondoljunk arra, hogy ez időszakban indult Budapesten az egykori Sugárút, Nagykörút, a Kosuth Lajos utca, a szörnyű árvízről pusztított Szeged gyökeres újjárendezése és újjáépítése. E korszak alkotásaival szép számban találkozunk Pécsen, Miskolcon, Kassán, Győrben és Pozsonyban.

Az épületek zöme a korai korszakra jellemző neoreneszánsz stílust képviseli, néhol azonban már találunk barokkos formákkal.

Budapestet és számos vidéki városunkat meghatározó építészet további

érdekessége az épületeken alkalmazott anyagok gazdag tárháza, és mindezek példátlan fokú művésziipari megfogalmazása. A városiasodás jellegzetessége a közművesítés és közlekedés fejlődése. Gondolunk itt arra, hogy az egykori ún. Kis-Budapest vízvezetékei, csatornái, később gáz- és villanyvezetékei, a Fogaskepekű, a hidak egy része ebben az időszakban született.

E korszak kiemelkedő egyénisége a romantikából induló Ybl Miklós, kinek munkássága önálló cikk témája, alkotásai ugyanakkor a korai és érett historizáló építészetünk legjobb példái. (Mihalik Tamás felvételei)

DERCSÉNYI BALÁZS